

ורכב מאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

לראות את הטוב בכל יהודי

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר ה' ידו במדבר בערבה מול סוף ביו פארן ובין תפל ולבן וחרצת ודי זהב" (א א)

"לפי שהן דברי תוכחות ומנה כן כל המקומות שהקעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירו ברמז, מפני כבודן של ישראל" (רש"י).

פעם נכנס רבי לוי יצחק מברדיצ'וב לבית הפנסות, והנה הבחין במגיד' מזדמן אשר כדרך הימים ההם נדד מעיר לעיר והתפרנס מנשיאת דברי כבושין בבתי הפנסות. המגיד' עמד לצד הבימה והוכיח נמרצות את הצבור תוך שהוא מונה את חטאיהם אחד לאחד, בבין אדם למקום ובבין אדם לחברו.

לשמע הדבורים הקשים היוצאים מפי המגיד' לא יכול היה סגנון של ישראל לחשות; הוא נשא את עיניו הטהורות לשמים ואמר: "רבונו של עולם, הן יודע אתה כי צרותיו של יהודי זה מדברות מתוך גרונו; בני ביתו רעבים לחם ואין בידו לספק להם צרכיהם. בנות יש לו להשיא ואינו מוצא פדי דונותן. אגא, מלא את משאלות לבו, ויחדל לקטרג על עמו ישראל".

חסידים מספרים "ח"א עמ' 541

בקשה על הצאצאים בתפלת שמונה עשרה

"ה' אלוקי אבותכם יסוף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם" (א א)

ידועה השאלה: מפני מה לא קבעו בין יתרי הבקשות שבתפלת שמונה עשרה, בקשה מיחדת על משאלת לבו של כל יהודי, לזכות ב'דורות ישרים' - בנינים ובני בנינים עוסקים בתורה ובמצוות?

פרש האדמו"ר מהרי"ד מבעלז:

דוקא משום חשיבותה הרבה של בקשה זו נמנעו חכמים מלקובעה בפרוש בתפלת שמונה עשרה, כדי שלא ימנעו המקטרגים בעדה מלהתקבל. ואולם לא נמנעו מלקובעה ברמז בתוך ברכת מודים בתבות: "לדור ודור נודה לה ונספר תהלתך" הרומוזות לבקשה האמורה; שזכה שאף הדורות הבאים אחרינו ילכו בדרךנו ואף הם יודו לה' ויספרו תהלותיו.

סדר עבודת ה' עמ' 852

אמן מצילה מחרדת הדין

"ואמר אלכם לא תעראו ולא תיראו מהם" (א כט)
"ולא תיראו מהם" - ראשי תבות 'מות' וסופי תבות 'אמן'. ללמדנו כי המקפיד על עגות אמן, אל לו לפחד מיום המות. שכן מבטוח הוא שתקף ומיד יפתחו בפניו שערי גן עדן, כפי שאמרו חכמים (שבת קיט ב): "כל העונה אמן בכל כחו - פותחין לו שערי גן עדן". ופרש ה"בן איש חי" (בן יהודע שם) שהעונה אמן, מיד בעלות נשמתו לעולם העליון יראה את שערי גן עדן פתוחים לקראתו, לבל יעלה בלבו שום פחד מדין של מעלה.

"ושיע ציון אות כד

תפלת הרב על תלמידו מועילה יותר

"הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם" (א י)

"בראשיכם" - ראשים ומקבדים עליכם, שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה" (רש"י).

דרש האדמו"ר רבי שמואל פרנקל מדאראג:

הנוהג כבוד ויראה בצדיק ומכניע עצמו לדעתו - דעת תורה - אף תפלת הצדיק בעדו תועיל בעבורו ביתר שאת. שכן אם חלילה תפקדנו צרה, ובבואו לפני הצדיק יספיק לו שכבר סבל דיו והגיע זמנו להנשע, הרי אף הקדוש ברוך הוא יסכים לפסק זה. וזאת לפי שאותו אדם כפוף להוראותיו של אותו הצדיק.

בכך נוכל להבין מפני מה דדוק הרמ"א (י"ד שלה י) וכתב שדברי הגמרא (ב"ב קטו א): "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים" מכוונם על "חכם שבעיר". ללמדנו שהנזקק לישועה מוטב שילך לחכם שלהוראותיו הוא נשמע, ובדרך כלל זהו החכם שבעירו.

אמרי שפר' מסות

התשובה משנה את מהות האדם

"הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם" (א י)

"וידעים לשבטיכם" - שהם נכרים לכם. שאם בא לפני מעטף בטליתו, איני יודע מי הוא ומאיזה שבט

הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו, שאתם גדלתם אותו" (רש"י, ע"פ ספרי א י).

התמיהה עולה כמאליה: היתכן שמושה רבנו, אדון הנביאים, לא הכיר באדם העומד לפניו?

פרש האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור:

בדרך כלל, בטרם בואו אל רבו שב האדם בתשובה ומתקרט על חטאיו, ומתוך כך אין רבו עומד על מצבו האמתי. אף משה כן, כיון שישראל באו לפניו מעטפים בטליתותיהם' לאחר ששב בתשובה, לא היה יכול לעמוד על טיבם, ולפיכך אמר להם: העמידו אתם דינים מביניכם, היות שאתם יכולים להכיר במצבם האמתי.

פאר ישראל ח"ג עמ' די

'המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה'

"ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אתנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן; ויטיב בעיני הדבר" (א כב-כג)

מדוע מלכתחלה הוטבה בקשתם בעיני משה, וכי חלילה לא סמוך על הבטחת הקדוש ברוך הוא להכניסם אל ארץ טובה וירכה, ארץ זבת חלב ודבש?

רבי חנוך פהן ארנטרובי, רבה של מינכן, באר כי לכך מדגישה התורה שמלכתחלה נשלחו המרגלים רק כדי לתור אחר הדרך הטובה ביותר שבאמצעותה יוכלו לכבש את הארץ המבטחת, אלא שבהמשך הם קלקלו שליחותם כאשר בחרו אף לבדוק את טיב הארץ. שליחותם המקורית של המרגלים לא עמדה בסתיירה לבטחון בהבטחת ה', שכן אדרבה, זהו רצון ה' שבבוא האדם לעשות פעלה כלשהי, ישתדל תחלה ויכין לעצמו את כל הנדרש להשלמת הפעלה, ורק לאחר מכן ישא עיניו למרום בתפלה שיצליח את מעשי דיו.

כלל זה נרמז במאמר חכמים (במות קה ב): "המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה"; בכל פעלה שעושה האדם עליו לתת "לבו למעלה" - בתפלה לה' שיצליח את דרכו, ואולם תחלה יתן עיניו למטה" - יעשה את כל הנדרש להצלחת פעלתו בדרך הטבע.

קמץ המנחה

הפל פדאי בעבור עניית אמן

בשבת קדש יחול יומא דהלולא של המשגיח הגה"צ רבי שמחה זיסל ז"י - הסבא מקלם. תלמידו המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין מסר משמו אמרה נוראה, המביעה את שגב יקרטה וגדל שכרה של עניית אמן:

כרכות השחר: בקול בכונה בחברותא.

כדאי לו לאדם להבא ולחיות חיים ארפים ואפלו לשביל השכר שצפוי לו עבור עניית אמן פעם אחת.

(איור וזקאל ח"ג עמ' רעה)

יגדלי (יד): העקר השלושה עשר - תחית המתים

המקור לאמונת תחית המתים

עקר האמונה השלושה עשר מלמדנו כי עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים באחרית הימים, כלומר להשיב את נשמתם לגופם ולהקימם מעפרם (אגרת תחית המתים לרמב"ם). חכמים (סנהדרין א ב) למדו זאת מהנאמר בשירת האזינו (דברים לב לט) ב'חם לאזלה העתידה: אני אמית ואחיה מ'חצתי ואני ארפא' - כלש שמשמעותו 'מחצתי ואני ארפא' היא ש'רא' ה' את החולים ש'מחצ', שהרי 'אין רפואה אלא במקום מחצ' (רש"י שם ד"ה מה), כך גם משמעות 'אני אמית ואחיה' היא ש'חיה' ה' לעתיד לבא את אותם מתים שהמית (ראה שיעור השבועה א קנה; ב'ית אלקים שער ה'סודות נה).

אף הנביא יחזקאל התנבא במפרש על תחית המתים (יחזקאל לו ב-ד) באמרו: "כה אמר ה' אלקים הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל... ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי נאם ה'".

ונבואה זו של יחזקאל נקראת מדי שנה בהפסקת שבת חל המועד, שכן לפי המקובל בדיני תחית המתים עתידה להיות בתדוש יסין (טור או"ח חב, בשם רב האי גאון).

תחית המתים מן התורה

אמרו חכמים (סנהדרין א ב): "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא: האומר אין תחית המתים מן התורה...". על פי זאת כתבו כמה ראשונים שאין די בעצם האמונה בתחית המתים אלא שחובה להאמין כי "תחית המתים מן התורה", כלומר שהתקנת תחית המתים כתובה בתורה, ומי שאינו מאמין בכה, אף שאמין בעצם תחית המתים, הרי הוא כופר יש החולקים וסוברים שכל המאמין בתחית המתים, אף אינו מאמין שהיא כתובה בתורה, אינו נחשב לכוfer (באר שבע ע"ש). עוד אמרו חכמים (שם) כי רק מי שאמין בתחית המתים יזכה לקום לעתיד לבא בעת שיחיו המתים, ואולם מי שאינו מאמין לא יזכה לקום.

אף בענין הלואה רבית נענש האדם שאינו זוכה לקום לתחית המתים (שמ"ר לא ג, וראה שרע הרב רבינו ב). הכתב סופר (פרשת בה) נקרא שיענש זה הוא מזה כנגד מדה: אדם המלוה ברבית לעני הזקוק להלוואה במקום להחיותו לעני התורה (נקרא לו: "וחי אחיך עמך", הרי הוא מכביד על העני וממתים, שהרי 'עני חשוב כמת' (דברים סד ב), לפיכך, נענש המלוה שאינו חי בתחית המתים.

בעיר פוזנא נפטר עשיר גדול שהיה מלוה ברבית. בקטו פרנסי הקהל מירשו סכום רב בעבור חלוקת קבורה. בני משפחת העשיר התלוננו בפני השלטונות, ואלו זמנו בפניהם את רבה של העיר, רבי עקיבא איגור, כדי שיסביר להם את פשר הדברים.

הסביר רבי להם רבי עקיבא: "בדרך כלל נוהגים אנו לטל משלום מועט לחלוקת קבורה, משום שמאמינים אנו שבמהרה יבמינו נגאל, והמתים יפנו את מקום קבורתם בתחית המתים. אולם אותו עשיר שהיה מלוה ברבית לא יזכה לקום בתחית

המתים, ועל כן המקום שבו יטמן ישאר בחזקתו לעולם, ומשום כך דורשים אנו ממנו סכום גבוה בעבור מקום קבורתו" (חוט הפיזש' מכון דעת סופר ע"ה רמז).

תחית המתים, למי?

הרמב"ם (פיה"ש סנהדרין הקדמה פרק יא) סובר שבתחית המתים המוכתרת לא יקומו לתחיה אלא הצדיקים בלבד. לדעתו תכלית תחית המתים היא שיזכו הצדיקים לראות בעיניהם את הגאולה שעליה התפללו ושאליה צפו כל ימיהם (מעניי ה'שועה' [אזכורנאל] הפענן האחד עשר).

אולם יש החולקים וסוברים שתחית המתים תהיה בין לצדיקים ובין לרשעים, ותכליתה שיקבלו הגוף והנפש יחד את גמולם האחרון - שכן טוב לצדיקים וענש לרשעים, בדרך השמעות והעונות נעשו אף הם בהיות הגוף והנפש יחד. זאת להבדיל מהדין שגדון האדם בשעת מיתו, שבו נדונה וישתמ האדם לבה (יד ר"ה סנהדרין ריש פרק יא).

תחית המתים תהיה לאחר שיגאלו משיח בן דוד. על מועדה הפודק דנו הראשונים (ראה ספר העקרים ד; ריטב"א ר"ה טו ב, דה סא ב), ואולם בענין זה פדאי לבטט את מה שהשיב רבי דניאל טירנו, מחכמי איטליה, בספרו 'עקרי הד"ט' (דיני איגנות ואכלול לו טו) לאדם ששאלו על פרטים שונים בענינה תחית המתים: "אי אפשר לידע העתידות על בורין, ובפרט חלוקתם ופרטים, וידעו ה'הודות ולהאמין באמונה שלמה שיקוצו וינגנו שוכני עפר".

תחית המתים בחסד וברחמים

בנסחו עקרו זה הגיש המשורר: "מתים יחיה א-ל", ובכך רמז לדברי חכמים (תנ"ת ב) שאת מפתח תחית המתים לא מסר הקדוש ברוך ליד מנה או מלאך, אלא הותירו בידו, ככתוב (יחזקאל לו א): "וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם" (סניד דצ"ק שפסודו שער הרחמים).

הסבה שנקט המשורר כי תחית המתים תהיה לרב חסדו היא לפי שלפני תחית המתים יהיה יום דין גדול ונורא שבו ידנו כל אדם האם ראוי הוא לעמד לתחית המתים (ר"ה טו ב). לפיכך יבחר ה' להחיות את המתים "ברב חסדו" בעת שהבסד והרחמים ישלטו בעולם, כדי שאף הדין המבטא עקר זה: "שתהיה תחית המתים בעת שיעלה רצון מאת הבורא", דהינו בזמן שהוא 'נת רצון' מלפניו (סדור אור החסד).

המשורר מסים פייט זה במלים: "ברוך עדי עד שם תהלתו". בפשטות, השבח המופר אינו שרף לעקר זה, אלא שבשם המשורר לסים את פייטו בשבח הבורא, כלש שפתח בשבו: "וגדל אלקים חי וישפח" (ענין תפלה). סדור 'אוצר התפלות'. אולם יש שפרשו שאף תבות אלו שייכות לעקר זה, שאלו שיזכו לחיות בתחית המתים, יזכו לחיי נצח ותהלת ה' תהיה בפייהם לעולם ועד (סדור 'דובר שלום'). יש לצון שבמקצת נסחאות סימו שיר זה בבית נוסף, המכירה את מהותו של ה' נפלא זה: "אלה שלש עשרה לעקורים, ה' יסוד דת א-ל ותורתו" (תחון תפלה - סדור 'אוצר התפלות').

מתים יחיה א-ל בעצמו, שמפתח של תחית המתים לא נמסר ביד שליח ברב חסדו - כבוד הרחמים, ברוך עדי עד שם תהלתו - כך שהמתים שיחיו יזכו לחיי נצח ותהלת ה' תהיה בפייהם לעולם ועד.

הפאב הגדול ביותר הוא פאב הגלות

חדר מיוחד שבו יתפלל עם חסידיו בשבת קדש. ואולם, תנאי הנהגת הנהלת בית החולים עם משתתפי המנוח, כי יהיה עליהם לשמור על שקט מוחלט בתפלות.

"בבית החולים מאשפזים אנשים שפוצבם קשה, והמנוחה המחלטת חשובה בעבורם עד מאד כחלק מתהליך רפואי", הסביר המנהל, "אם לא ישמור השקט בתפלות נאלץ לסגור מדי את המנוח, הוסיף בטון מואס.

מקור רבי ידעו עד כמה יקשה הדבר בעיני הרבי, אולם בלית ברירה הסכימו לתנאי זה ואף ערפנו את הרבי על כך.

בערב שבת, כניטוח צללי ערב, התכנסו הרבי ומנוח החסידים בחדר שהקצה להם בקצה המחלקה, אלא שמיני כשהחלה התפלה התברר לחסידים כי התנאי שהעמידה הנהלת בית החולים קשה מאד לקיום בעבור הרבי.

מיד כשהלה באמירת מזמור ק"ו שהתלים, כולקנת הבעל שם טוב הקדוש, החל קולו של הרבי להתגבר ולהתנשא, והפסוקים יצאו מפיו בהתרגשות ובזעקת הלב: "אמרו גאולי ה' אשר וגלם מיד צר, ומאוצות קצבם חולים וממערב ומצפון ומים... הנוכחים בחדר יכוחים: יהי להרגיש בחוש את הפרושים הנשגבים של הבעל שם טוב על מזמור זה.

כשהגיע הרבי לפסוקים: "ויצקו אל ה' בצר להם... ויצקו אל ה'", רעדו קירות בית החולים לקול זעקותיו ובכיותיו של הרבי. הקול נשמע כל רחבי המחלקה ואל החדר התקבצו חולים ואנשי צוות, גויים גמורים, שהביטו בעינים קרועות במחנה הבלתי מנובן שהתגלה לפנייהם.

עד מהרה הגיעה השמועה על הפרת ההסכם לאניו של מנהל בית החולים. הלה רץ בכעס לעבר חדרו של הרבי, תרוש לעצור מיד את התפלה וטען בכעס כי הרבי והחסידים רמוהו בכך שהתחייבו לקום את התנאי המסכם ביניהם שלא להריש כלל בשעת התפלות, בעוד שפפעל לא נשמר התנאי אף לרגע.

מקור רבי נאלמו דם, לא היה להם מה להשיב מול טענתו הנכונה של המנהל, והכל נשאו עיניהם אל הרבי שאף בקושי נגער שמרעפי קדשו. כאשר הבינו על מה יצא הקצף עטו פניו ארשת פליאה, והוא טען בתמימות לפני המנהל: "וכי אני הראשון שמרעיש בבית החולים? הלא כמעט בכל יום נשמעות בבית החולים זעקות רמות של חולים המתאפרים על מנתם: הנה רק אמש במשך שעה ארכה נשמעו מהחדר הסמוך זעקותיו של אחד החולים, ואיש לא דרש ממנו לשותק..."

אלא שהמנהל לא הבין את פשר הדמיון; הזעקות ששמעו אתמול היו זעקותיו של פצוע שהובא לבית החולים במצב קשה, ועד שהצליחו הרופאים להרדמו ולהשקוט את כאביו הוא זעק בקולי קולות מחמת כאביו הנוצריים. אך זעקותיו של הרבי היו לחנם ואין להן כל הצדקה..."

"מה?! התפלה והתרגע הרבי שהאמת היתה נר לרגליו, הכיצד תוכל לומר שעל חנם זעקתי? וכי מה יודע אתה על גדל הכאב והזעזע שוריה בהם השכינה בעודה בבלות? וכי מה אתה מבין על צערם של כלל ישראל השרויים במצור גלותם? לו רק היית מבין זאת, היית מבין כי הכאבים שמחמתם זעקתי גדולים פי כמה וכמה מזעקותיו של הפצוע מאמש..."

נכח הדברים שיצאו מלבו של הרבי לא היה מענה פני המנהל. הוא שב ובקש מהנוכחים כי ישמרו על השקט, ואחר סב על עקביו ויצא מן החדר. שיחתו של עבדי אבות' ח"ב עמ קלב